

De Nederlandse stad in de toekomst: Enkele gedachten

Ronald van Kempen
NICIS

Inhoud en structuur

- **Het rapport: een paar korte reflecties**
- **De toekomst van de stad en het stedelijk beleid: enkele gedachten**

Het rapport als geheel

- Waardering voor enorme hoeveelheid materiaal
- Zeer veel cijfers, systematische rapportage, gedegen analyses
- Mooie basis voor beleid en toekomstvisies
- Maar pas op: cijfers zeggen niet alles
 - Achtergronden van ontwikkelingen ontdekken
 - Ontdekking van de ware problematiek
 - B.v. hoe erg zijn concentraties?
 - B.v. wat betekent selectief vertrek voor vertrekbuurten?

Het rapport: de demografie

-
- Veel over demografie en met name in die onderdelen veel cijfers (lange hoofdstuk 2 en 3)
 - Tokio de grootste agglomeratie (35.2 miljoen), Mexico City is tweede
 - In 2015: Mumbai tweede
 - Europese steden niet bij de eerste grootste agglomeraties
 - In NL: 515 kinderen per dag geboren, 50 minder dan in 2000
 - Af en toe de vraag: wat betekenen deze cijfers? Daarop weinig antwoorden

Het rapport: hoofdstuk 4

- Historische beschouwing over de stad, over stedelijkheid en verstedelijking, moderne steden en suburbanisatie
- Onzekere conclusie over stad of stedelijke verstrooiing. Volgens mij: locatie en nabijheid blijven belangrijk.
- Authentieke of generieke stad: gaan alle steden op elkaar lijken? Beter van niet.
- Samenhang of fragmentatie? Wat willen we? Verschil betekent kracht.

Het rapport: hoofdstuk 5

- De stad in het Rijksbeleid: mooi historisch overzicht, maar weinig nieuws
- Ook wat opmerkingen over evaluaties
- Vergelijk: het rapport van RPB afgelopen week: duidelijke keuzes voor: welvaartstoename (economisch), welvaartsverdeling (sociaal) of niets
- Moeilijke punten blijven:
 - Uniformiteit van beleid is niet leuk
 - Integratie tussen sectoren blijft lastig
 - Regionale samenwerking speelt nauwelijks
 - Wat is effect van beleid?

Het rapport: hoofdstuk 7

- Over opleiding en onderwijs
- In steden veel hoog opgeleiden en veel achterstandsleerlingen. Een op de drie basisscholen is zwart, in Rotterdam nog wat meer
- Zwarte-schooleffect bestaat, maar is relatief gering voor leerprestaties
- Achterstand van allochtonen in taal en rekenen in groep 8 valt eigenlijk best mee.
- *Hoe is dit te rijmen met de dagelijkse praktijk?*
- Sociaal-cultureel effect van zwarte scholen: veel vraagtekens, wel vermoedens (*meer onderzoek?*)

Het rapport: hoofdstuk 9

- Over gezondheid; kleinste hoofdstuk
- Mensen met een lage maatschappelijke positie zijn en voelen zich ongezonder
- Hoe ouder hoe ongezonder (!)
- Niet-westerse allochtonen: veel geheelonthouders
- Mannen roken en drinken teveel en hebben ook wel veel overgewicht, maar bij vrouwen meer ernstig overgewicht
- Wat gaan we doen met beleid? Geen hints... maar nieuw aandachtspunt voor nieuw GSB?

Het rapport: hoofdstuk 10

- Woningmarkt
- Koopwoningen, ruime woningen en eengezinshuizen: vraagoverschot
- Samenhangend: veel scheefwoners
- Conclusie: stedelijke woningvoorraad voldoet onvoldoende aan woonwensen van huishoudens met hogere inkomens
(Maar kun je daar iets aan doen? Is het niet ingebakken? Wat is de functie van de stad?)
- Conclusie: Duurder bouwen leidt tot verbeterde arbeidsmarktpositie van bewoners van armere wijken, door beter niveau van peer groepen, positieve rolmodellen, netwerken, etc. *Klopt dit allemaal wel voor NL?*

Nogmaals het rapport als geheel

- Het gevaar van verschillende auteurs voor verschillende thema's: waar zijn de verbanden?
- Het gevaar voor het beleid is precies hetzelfde: wonen, werken, onderwijs en veiligheid: waar zitten de verbanden?
- Zicht op ontwikkelingen en trends betekent niet automatisch ook zicht op de ingewikkelde stad

Vergelijking met “State of the English Cities”

- Office of the Deputy Prime Minister (2006), geschreven door groot aantal onderzoekers
- Overeenkomsten onder meer: aandacht voor demografie, beleidsevaluatie, leefbaarheid, internationale context
- Maar Nederlandse rapport niet of veel minder:
 - “Towards a new urban agenda”
 - Economische kracht
 - Sociale cohesie
 - Relatie cohesion—competitiveness—governance (=verbanden !)

Het rapport: de conclusies

- Samenvatting van de hoofdstukken: helder, concreet, beschrijvend
- Discussie
 - Speciale positie van G4?
 - Bevolkingsopbouw
 - Grootstedelijk verval
 - Speciale beleidsaandacht voor grote steden?
 - Cumulatie van achterstanden
 - Grote stad als motor van de economie?
 - Effecten van beleid moeilijk te meten

Speciale positie van de G4

- G4 onmiskenbaar in een nadelige positie
- “Niet ten onrechte dat de G4 in het GSB een speciale positie innemen...”
- Schaal is inderdaad groter, absoluut en (waarschijnlijk) vaak ook procentueel
- Toch mee uitkijken: bijvoorbeeld achterstandswijken in middelgrote steden nadelig voor stad en bewoner
- Straks nog meer hierover

Bevolkingsopbouw

- “Povere woningvoorraad van de grote steden”
- “Woningen zijn uit de gratie geraakt”
- “grootstedelijk huizenpakket beantwoordt niet aan eisen van doorsnee-consument”
- “verarming heeft het stedelijk leefklimaat aangetast”
- “Rotterdamse stadsbestuurders ... hebben een diagnostisch gelijk”
- Hebben we hier te maken met stadsliefhebbers?
- Moeten alle steden gesloten worden voor kansarme bewoners?
- Moet alles duur gaan worden en standaard?
- Heeft de stad nog een functie voor huishoudens met een relatief laag inkomen?

Even tussendoor

“No matter how high a place a city occupies in the new transnational hierarchies, it will have a significant share of low-wage jobs, often viewed as irrelevant in an advanced information economy, when they are actually an integral component”.

Saskia Sassen

Cities in a World Economy

Third edition, 2006

p. 157

Grootstedelijk verval

- “Geen sprake van continu over de hele linie verlopend grootstedelijk verval”
- “Economisch gaat het best wel redelijk met de steden, zeker met Amsterdam en Utrecht”
- Wat voor conclusies zouden hier kunnen worden getrokken (schrijvers doen dat niet)?
 - Moet er aandacht komen voor het vestigingsklimaat?
 - Is aandacht voor wonen, werken, onderwijs en criminaliteit voldoende of moet er een keihard economisch doel bij?
 - Kunnen Amsterdam en Utrecht het alleen af?
 - Waarop moet je eigenlijk inzetten? Multinationals? Creatieve klasse? Wijkeconomie?

Speciale beleidsaandacht voor grote steden?

- “In middelgrote steden gaat het vaak een stuk beter”
- “Als je de G4 in regionale context zou bekijken, is het ook allemaal niet zo somber”
- Geen duidelijk antwoord op vraag door auteurs
- Toch opnieuw: in achterstandswijken in middelgrote steden ook problemen
- Helemaal weg met GSB (3e optie van RPB)? Dat zou problematiek van steden gaan ontkennen en uiteindelijk leiden tot onleefbare steden
- Straks nog wel wat nieuwe contouren

Cumulatie van achterstanden

- Ja, die zijn er (vooral in de G4, “de ‘echte’ grote steden”)
- “Omvang van concentraties van armoede, werkloosheid en criminaliteit tast leefbaarheid en lokale samenleving aan”
- “Armoedecultuur”
- “Aanpakken van problemen als werkloosheid, hoog schoolverzuim en slechtere gezondheid kan leiden tot evenwichtiger bevolkingsopbouw”
- Maar gaat het niet in eerste instantie om bestrijding van deze problematiek voor mensen, buurten en steden?
- Doorwerking op individu EN op stad

Zinnige redenen voor een Grotestedenbeleid

- “diagnostisch gelijk”
- “adequate probleemdefinitie”
- “verbreding van wijk naar stad en verder naar regio”
- “grote steden dreigen te verworden tot massieve achterstandsgebieden”
- “vanwege omvang en reikwijdte van de problemen zeker aannemelijk dat speciale assistentie van het rijk nodig is”
- Maar hoe moet het dan verder?
- Ik kom zo met enkele tips

De stad op de beleidsagenda

- Krachtige steden van VROM, bijeenkomsten van VROM en BZK
- Het rapport van vandaag
- Commissie Burgmans
- Nieuwe coalities voor de wijk
- RPB: Toekomstverkenning grotestedenbeleid: een beschouwing
- SCP: De leefsituatie in de grote stad 1997–2004 (wat vinden we eigenlijk van die resultaten...)
- Etc.
- Maar ook: na van Boxtel staat GSB toch minder in de aandacht, wellicht door andere prioriteiten van de laatste twee ministers
- Dat is een veeg teken...
- Wat moeten we doen? 10 tips!

De stad op de beleidsagenda (I)

1

Onderken het effect van economische ontwikkelingen op de sociale kant van de stad

2

Onderken het effect van sociale ontwikkelingen op de economische ontwikkelingsmogelijkheden van een stad

3

Zie de steden niet alleen als probleemgebieden

De stad op de beleidsagenda (II)

4

Wees niet altijd bang voor ruimtelijke concentraties

5

Overschat de effecten van stedelijke herstructurering niet

6

Pas op voor waterbedeffecten

De stad op de beleidsagenda (III)

7

Ga hard in tegen verkokering

8

De stad staat niet alleen

9

Zorg voor autonomie voor de steden

10

Zorg voor een minister voor de steden

Weer even terug naar het rapport: het vervolg?

Herhaling over drie jaar? Staat van de stad?

De diepte in? Samenhangen en verklaringen?

Meer dan cijfers? Interviews? Visies? Scenario's?

De andere steden: Nederland is meer dan de G4?

Internationale vergelijkingen?

Tot slot

Uit het hoofdstuk over gezondheid:

CBS definieert overmatig alcoholgebruik als het nuttigen van minimaal zes glazen alcoholhoudende drank op tenminste één dag in de week...

Dank voor uw aandacht

Prof. Dr. Ronald van Kempen

E-mail: Ronald.van.Kempen@nicis.nl

Tel. 070 – 344 0966

www.nicis.nl